

## **HAMKORLIK KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHDAGI PSIXOLOGIK MUAMMOLARI**

**Otaboyeva Zulfiya G'ofurovna**

Andijon qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada talabalar jamoasida hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirishga doir xorijiy olimlarning pedagogik faoliyatda amalga oshirishi mumkin bo'lgan turli-xil firk va muloxazalarini yoritib o'tilgan.

**Kalit so'zlar:** hamkorlik, kompetensiya, tendensiya, sinergetika, kooperativ ta'lim, simulatsiyalar

## **ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ В РАЗВИТИИ КОМПЕТЕНЦИЙ СОТРУДНИЧЕСТВА**

**Отабоева Зульфия Гафуровна**

Андижанский институт сельского хозяйства и агротехнологий

**Аннотация:** В статье освещаются различные идеи и соображения зарубежных ученых относительно развития компетенций в области сотрудничества в студенческих группах, которые могут быть реализованы в педагогической деятельности.

**Ключевые слова:** сотрудничество, компетентность, тенденция, синергия, кооперативное обучение, симуляции

## **PSYCHOLOGICAL PROBLEMS IN THE DEVELOPMENT OF COOPERATION COMPETENCES**

**Otaboyeva Zulfiya Gafurovna**

Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnologies

**Abstract:** This article highlights various ideas and considerations of foreign scholars regarding the development of collaborative competencies in student groups that can be implemented in pedagogical activities.

**Keywords:** collaboration, competence, trend, synergy, cooperative learning, simulations

Oliy ta'lim muassasalarining oldida turgan asosiy vazifalaridan biri mutaxassisligini mukammal darajada egallagan hamda shaxsiy ijtimoiy pozitsiyasini va o'rganilayotgan bilimlarga o'z munosabatini bildiradi oladigan, yangi fikrlar, g'oyalar, taklif va loyihalarni ilgari surishga qodir raqobatdosh mutaxassislarni tayyorlash masalasi dolzarb muammolardan biri hisoblanadi.

Tadqiqotchi olimlarning fikricha, hamkorlik o'quv modelidan foydalanish muammolarni birgalikda hal qilishga qaratilgan real vaziyatlarni modellashtirishni o'z ichiga oladi. Talaba bunday o'quv jarayonida faol ishtirok etib, o'zaro munosabatlarning subyektiga aylanadi. Shu bilan birga, o'quv jarayonidagi barcha ishtirokchilarning tengligi qoidasi saqlanib qoladi”.

S.P.Ivanova zamonaviy ijtimoiy-madaniy va globallashtirilgan makonda insonlarning o'zaro ta'sirining turli usullarini psixologik tahlil qiladi. Ularning ichida hukmronlik, xatti-harakat, raqobat, do'stlik-o'rtoqlik kabi munosabatlar mavjud. Ivanova quyidagi ikki asosiy tendensiyaning ajratib ko'rsatadi:

1. Insonlarning tengsizligiga ishonish va boshqalarga nisbatan o'z ustunligini his qilishga asoslangan nazorat yo'nalishi. Bu tendensiya vaziyat va boshqalarning xatti-harakatlarini nazorat qilish istagi, shuningdek, o'zaro munosabatlarda hukmronlik qilish istagi bilan tavsiflanadi. Natijada, bu holat boshqa shaxslarning qadrsizlanishiga olib kelishi mumkin, chunki shaxslar o'z maqsadlariga erishish uchun boshqalarni vosita sifatida ko'rishadi. Bunday o'zaro munosabat jarayoni subyekt-obyekt xarakteriga ega bo'ladi, ya'ni bir shaxs boshqasini o'z manfaatlari uchun ishlatishga intiladi.

2. Subyektlarning bir-biri bilan hisob-kitob qilish zarurligiga yo'naltirilganligi bilan bog'liq bo'lib, bu jarayon ulardagi erkinlik va mustaqillikni cheklashga olib keladi. Bunday munosabatlarda hamkorlar o'zaro loyihalarni muvofiqlashtirish faoliyatini amalga oshiradilar, bu esa konsensusga erishish va umumiy loyihani qabul qilish imkonini beradi[1].

R.X.Shakurovning fikricha, hamkorlik – bu insonlarning bir-birining manfaatlarini ta'minlashga hissa qo'shish uchun taxminiy tenglikka rioya qilgan holda muayyan maqsad sari harakat qilish jarayonida ishtirokchilarning o'zaro yordam ko'rsatishini o'z ichiga oladi. Bu jarayon, shuningdek, ma'lum bir vazifani hal qilishda birgalikda ishlashni anglatadi.

“Hamkorlik” tushunchasi ko‘p o‘lchovli va ko‘p qirralidir, bu esa uni fanlararo integratsiyada o‘rganish uchun asos bo‘lib xizmat qiladi. Bu jarayon, avvalo, fundamental fanlararo xususiyatlarga ega bo‘lgan sinergetika nuqtai nazaridan yanada samaraliroq ko‘rinadi. Sinergetika, tizimlar o‘rtasidagi o‘zaro ta’sir va hamkorlik jarayonlarini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, bu orqali biz turli fanlar o‘rtasidagi bog‘lanishlarni va ularning birgalikdagi faoliyatini chuqurroq tushunishimiz mumkin.

Talabalarda hamkorlik kompetensiyalarini rivojlantirish uchun quyidagi ta’lim metodlari foydali bo‘lishi mumkin:

**1. Kooperativ ta’lim (tajribali va boshqaruvli jamoat ishlari).**

Talabalarining bir-birlarini qo‘llab-quvvatlashlari va jamoa bilan maslahatlashishlarini ta’minlaydigan kooperativ ta’lim metodlaridan foydalanish muhimdir. Bu metodlardan talabalar guruhlarida maslahatlashish, mulohazalarni almashish va jamoa ichida ishonch va hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo‘lishlariga erishish kutiladi.

**2. Maslahatlashuv va ijodiy amaliyotlar.** Talabalar o‘zlarining fikr va mulohazalarini ifoda qilish, maslahatlashish va jamoadagi muammolarga echimlar qidirishga odatlangan bo‘lishadi. Ijodiy amaliyotlar orqali talabalar o‘zlarining muammolarini hal qilish uchun o‘zlariga ajoyib echim topish va yangi yondashuv usullarini o‘rganish imkoniyatiga ega bo‘lishlari kutiladi.

**3. Hamkorlik va hamjihatlik.** Talabalar o‘rtasida qo‘llab-quvvatlash va o‘zaro maslahatlashishni ta’minlash uchun hamkorlik va hamjihatlik metodlari- dan foydalanish juda muhimdir. Ushbu metodlar talabalarni bir-birlari bilan birgalikda ishlashga va muammolarni hal qilishga yo‘naltiradi.

**4. Ta'limiy o'yinlar va simulatsiyalar.** Talabalarning ko'nikma va malakalarini rivojlantirish uchun ta'limiy o'yinlar va simulatsiyalar foydali bo'ladi. Bu o'yinlar talabalarga ko'nikmalarini sinash, jiddiy muammolarni echish va jamoa ichida ishonch va hamkorlikni o'rganish imkoniyatini ta'minlaydi.

**5. Amaliyotlar va loyihalar bajarish.** Amaliyotlar va loyihalar bajarish talabalarni o'zlarini sinovdan o'tkazish va rivojlantirishda hamkorlik kompetensiyalarini oshirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu metodlar talabalar uchun o'z qobiliyatlarini rivojlantirish va jamiyatga foydali bo'lgan loyihalarni yaratish imkoniyatini ta'minlaydi.

Oliy ta'limda talabalarining o'zaro munosabatlarini tahlil qilish, zamonaviy sharoitda ularning o'rtasidagi eng samarali usullardan biri sifatida hamkorlikni ajratib ko'rsatadi. Hamkorlik, talabalarining bir-biri bilan o'zaro aloqalari va tajriba almashinuvi orqali nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, subyektiv o'zaro ta'sirning ijobiy xususiyatlari bilan ajralib turadigan hamkorlik, zamonaviy jamiyatda yangi madaniy yo'nalish sifatida shakllanishi mumkin. Bu jarayon, talabalar o'rtasida ijtimoiy mas'uliyat hissini oshirib, ularni jamiyatda faol ishtirok etishga undaydi. Shunday qilib, biz hamkorlikni madaniy tushuncha sifatida belgilab, "hamkorlik kompetensiyasi" tushunchasini ilmiy izohlashning dolzarbligiga amin bo'ldik. Bu kompetensiya, talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va hamkorlik jarayonini yanada samarali qilishga xizmat qiladi.

Hamkorlik, talabalarining bir-biri bilan o'zaro aloqalari va tajriba almashinuvi orqali nafaqat bilimlarni chuqurlashtirish, balki ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Bundan tashqari, subyektiv o'zaro ta'sirning ijobiy xususiyatlari bilan ajralib turadigan hamkorlik, zamonaviy jamiyatda yangi madaniy yo'nalish sifatida shakllanishi mumkin. Talabalar o'rtasida ijtimoiy mas'uliyat hissini oshirib, ularni jamiyatda faol ishtirok etishga undaydi. Shunday qilib, biz hamkorlikni madaniy tushuncha sifatida belgilab, "hamkorlik kompetensiyasi" tushunchasini ilmiy izohlashning dolzarbligiga amin bo'ldik. Bu

kompetensiya, talabalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar va hamkorlik jarayonini yanada samarali qilishga xizmat qiladi. Talabalarning jamoaviy ishga tayyorgarligini oshirish, muammolarni birgalikda hal qilish qobiliyatini rivojlantirish va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlash uchun zarur bo'lgan shart-sharoitlarni yaratishga yordam beradi. Natijada, hamkorlik madaniyati talabalar o'rtasidagi aloqalarni yanada chuqurlashtiradi va ularning akademik va shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Otaboyeva Z.G'. O'smirlarda vatanparvarlik tarbiya jarayonida ulardagi ijtimoiy faollikni keltirib chiqaruvchi omil. Экономика и социум. 11 (78) 301-304-b.
2. Azimova Z.E. Otaboyeva Z.G. Talabalar klasterli metodi orqali hamkorlik madaniyatini rivojlantirish. Экономика и социум, 2024 4-2 (119) 66-69-b
3. Ziyoda Azimova Ergashevna, Zulfiya Otaboyeva G'ofurovna. Oliy ta'lim tizimida talabalar jamoasini ijtimoiy pedagogik-psixologik xususiyatlarini rivojlantirish: oliy ta'lim tizimida talabalar jamoasini ijtimoiy pedagogik-psixologik. 210-214-b
4. . Otaboeva Zulfiya. International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. Jurnal. Ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish maqsadida hamkorlikni tashkil etish. 2023/5/26. 55-57-b
5. Зульфия Гофуровна Отабоева. Изучение теоретических аспектов кластеризации образовательного процесса и эффективного повышения практической деятельности. 2023. Conferencea. 81-83-б
6. Зульфия Гафуровна Отабоева. Взаимодействие преподавателей и студентов в учебном процессе Журнал. Universum: психология и образование. 2021. 26-27-б
7. З.Г. Отабоева. 2021. Шахс ривожланиши хакида тушунча. Журнал. Экономика и социум. 4-2 (83). 297-300-с

- 8.** Otaboeva Z.G. Organizing pedagogical experimental work for the development of a culture of cooperation in the student community of higher education institutions. Экономика и социум. 2023. 285-288-b